

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВИМІР МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

EUROPEAN INTEGRATION DIMENSION OF MODERNIZATION OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM OF UKRAINE

У статті оцінюється євроінтеграційна спрямованість модернізації системи вищої освіти, яка протягом 2015-2021 років здійснюється в Україні. Матеріал публікації ґрунтується на результатах дослідження, які проводилися у процесі виконання прикладної науково-дослідної роботи «Дослідження модернізації структури і змісту вищої освіти в контексті імплементації Закону України «Про вищу освіту» – комплексного дослідження процесу оновлення системи вищої освіти.

Проаналізовані усі складники системи: кількісні та якісні показники мережі закладів освіти та контингентів учасників освітнього процесу, модернізація структури та методології формування змісту освіти (введення сучасних рівнів і ступенів, переліку спеціальностей, впровадження нових стандартів та освітніх програм). Суттєво модернізувалася і частково приведена у відповідність із Рамкою кваліфікацій ЄПВО Національна рамка кваліфікацій. Віднині оновлена НРК містить вісім кваліфікаційних рівнів. Кваліфікації вищої освіти відповідають: молодший бакалавр – п'ятому рівню НРК і короткому циклу вищої освіти; бакалавр – шостому рівню НРК і першому циклу вищої освіти РКЄПВО; магістр – сьомому рівню НРК і другому циклу вищої освіти РКЄПВО; доктор філософії та доктор мистецтва – восьмому рівню НРК і третьому циклу вищої освіти, доктор наук – восьмому рівню НРК.

Досліджено процес розв'язання ключової освітньої проблеми – створення прозорої та ефективної системи забезпечення якості вищої освіти, в тому числі, Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Європейськими стандартами та рекомендаціями із забезпечення якості вищої освіти, остання редакція яких була прийнята на конференції міністрів освіти країн-членів Болонського процесу в Єревані у 2015 році, визначено, що для ефективного функціонування системи вищої освіти в кожній національній вищій школі повинна існувати система внутрішнього забезпечення якості одночасно з зовнішнім забезпеченням якості освітньої діяльності та якості освіти, яку забезпечують національні центри якості. Нацагенство як новий орган управління у сфері вищої освіти відіграє значну роль у створенні системи якості, забезпечуючи її ефективність, сприяє розвитку ринку якісних освітніх послуг, впровадженню механізму здорової конкуренції у вищій школі.

Ключові слова: євроінтеграція, система, якість, рейтинг, конкурентоспроможність, модернізація, потенціал, стандарт.

The article assesses the European integration orientation of the modernization of the higher education system, during 2015-2021 in accordance with the Law is carried out in Ukraine. The publication is based on the results of a study conducted in the process of applied research "Study of modernization of the structure and content of higher education in the context of the implementation of the Law of Ukraine "On Higher Education" a comprehensive study of higher education. All components of the system are analyzed: quantitative and qualitative indicators of the network of educational institutions and contingents of participants in the educational process, modernization of the structure and methodology of education content (introduction of modern levels and degrees, list of specialties, introduction of new standards and educational programs).

The National Qualifications Framework has been significantly modernized and partially aligned with the Qualifications Framework of the European Higher Education Area. The updated NQF now contains eight skill levels. Qualifications of higher education meet: junior bachelor-five level NQF and short cycle of higher education; Bachelor – the sixth level of the NRC and the first cycle of higher education QFEHEA; Master's degree – the seventh level of the NRC and the second cycle of higher education QFEHEA; Doctor of Philosophy and Doctor of Arts - the eighth level of the NQF and the third cycle of higher education, Doctor of Science – the eighth level of the NQF.

The process of solving a key educational problem – the creation of a transparent and effective system of quality assurance in higher education, including the National Agency for Quality Assurance in Higher Education. European standards and guidelines for quality assurance in higher education, the latest version of which was adopted at the Conference of Ministers of Education of the Bologna Process in Yerevan in 2015, stipulate that for the effective functioning of the higher education system in each national higher education system there must be an internal quality assurance system, at the same time as external quality assurance of educational activities and the quality of education provided by national quality centers. The National Agency, as a new governing body in the field of higher education, plays a significant role in creating a quality system, ensuring its efficiency, promoting the development of the market of quality educational services, the introduction of a mechanism of healthy competition in higher education.

Key words: European integration, system, quality, rating, competitiveness, modernization, potential, standard.

УДК 378:37.014.5
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/33-2.23>

Погребняк В.П.,
канд. техн. наук, професор,
старший науковий співробітник
Державної наукової установи
«Інститут модернізації змісту освіти»

Дашковська О.В.,
канд. хім. наук, доцент,
науковий співробітник
Державної наукової установи
«Інститут модернізації змісту освіти»

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Із набранням у вересні 2014 року чинності Закону України «Про вищу освіту» розпочався новий етап реформування системи вищої освіти (далі – Сис-

тема), викликаний глобалізацією простору вищої освіти і необхідністю вітчизняної вищої школи відповідати європейським критеріям якості. Це стосується модернізації структури і змісту освіти:

введення сучасних рівнів і ступенів, переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, впровадження нових стандартів, які визначають компетентності фахівців і терміни підготовки на кожному освітньому рівні, та освітніх програм, реалізація яких формує ці компетентності.

З урахуванням вимог європейських стандартів суттєво модернізувались структура вищої освіти та організація освітнього процесу, Національна рамка кваліфікацій (далі – НРК) частково приведена у відповідність із Рамкою кваліфікацій Європейського простору вищої освіти. Відтепер оновлена НРК містить вісім кваліфікаційних рівнів. Кваліфікації вищої освіти відповідають: молодший бакалавр – п'ятому рівню НРК і короткому циклу вищої освіти; бакалавр – шостому рівню НРК і першому циклу вищої освіти РКЄПВО; магістр – сьомому рівню НРК і другому циклу вищої освіти РКЄПВО; доктор філософії та доктор мистецтва – восьмому рівню НРК і третьому циклу вищої освіти, доктор наук – восьмому рівню НРК.

Ключовим (у контексті створення завершеної Системи) є реалізація положення Закону щодо створення прозорої та ефективної системи забезпечення якості вищої освіти (далі – Система якості), що підвищить результативність освітнього процесу та наукової діяльності і дозволить вивести українську вищу школу на сучасний європейський рівень. Європейськими стандартами та рекомендаціями із забезпечення якості вищої освіти визначається, що для ефективного функціонування системи вищої освіти в кожній національній вищій школі повинна існувати система внутрішнього забезпечення якості одночасно із зовнішнім забезпеченням якості освітньої діяльності та якості освіти, яку забезпечують національні центри якості. Ефективна діяльність НАЗЯВО, виконання покладених на нього завдань, реалізація розроблених нормативно-методичних, організаційно-кадрових та інформаційно-аналітичних заходів, впровадження принципів добросовісності і механізмів відкритості сприятиме як якісній власній діяльності, так і функціонуванню Системи якості, дозволить вітчизняній вищій освіті піднятися на конкурентний європейський рівень. З позицій забезпечення конкурентного входження вітчизняної вищої школи в європейський освітній простір вищої освіти досліджується євроінтеграційна спрямованість процесу імплементації положень Закону, що реалізується у вищій освіті України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивчення наукових публікацій вітчизняних дослідників вищої освіти за останні роки дає підстави стверджувати, що інформація про проведення системних досліджень модернізації Системи у контексті імплементації в освітню практику положень Закону украї обмежена. Більшість публіка-

цій стосуються дослідження окремих складників Системи: динаміки змін потенціалу вищої школи (мережі закладів вищої освіти, контингентів учасників освітнього процесу) – К. Левківський, стандартизації вищої освіти – В. Рашкевич, контролю якості освіти, що надається закладами вищої освіти (далі – ЗВО) – Ж. Таланова.

Розвиток міжнародних зв'язків київських університетів у 1991-2012 роках розглянуто у однойменній монографії Т. Антонюк. Науково-дослідна робота «Дослідження модернізації структури і змісту вищої освіти у контексті імплементації Закону України «Про вищу освіту», яка впродовж 2015-2021 років проводиться в ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» і за підсумками якої підготовлена ця публікація, є комплексним дослідженням процесу оновлення Системи, результати якого опубліковані у 30 статтях, тезах доповідей, апробовані на 20 всеукраїнських і міжнародних наукових конференціях.

Актуальність дослідження. Починаючи з кінця ХХ століття більшість провідних країн працюють над реформуванням вищої освіти, враховуючи глобальні вимоги щодо підвищення конкурентоспроможності національних і регіональних освітніх систем на світовому ринку освітніх послуг. За останнє десятиріччя національна Система суттєво трансформувалася: широке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій призводить до поступового включення вищої школи України у світову освітню і наукову спільноту. Держава прагне забезпечити своїм громадянам вільний доступ до єдиного освітнього і наукового простору, рівноправну участь у світовій освіті, науці та міжнародному співробітництві. Як член Ради Європи, приєднавшись до Болонської декларації та уклавши угоду про асоціацію з Європейським Союзом, Україна взяла на себе зобов'язання адаптувати власне законодавство до європейського, у тому числі у сфері вищої освіти, реформувати Систему через модернізацію усіх її складників із застосуванням сучасних загальноєвропейських механізмів. З огляду на викладене, слід зазначити, що ця стаття, в якій оцінюється євроінтеграційна спрямованість процесу модернізації вищої освіти, що в новому вимірі реалізується у вітчизняній вищій школі впродовж останніх шести років, є актуальною та ґрунтується на результатах дослідження.

Постановка проблеми. У статті необхідно:

1) дослідити стан впровадження положень Закону, спрямованих на реформування Системи через модернізацію її складників;

2) оцінити відповідність реалізованих заходів і використаних механізмів європейським критеріям розвитку вищої освіти;

3) поінформувати освітянську громадськість про процеси, які відбуваються в сучасній вищій освіті, та зміни, реалізовані українським Урядом,

Науково-методичною радою МОН, НАЗЯВО, науково-педагогічними колективами ЗВО протягом 2015- 2020 років для виведення вітчизняної вищої школи на європейський рівень якості освіти та інтегрування в Європейський простір вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Глобальні виклики сучасності і стимульована ними інтернаціоналізація більшості сфер суспільної діяльності, у тому числі освітньої, створення Європейського Союзу (далі – ЄС) та його розширення призвели до необхідності формування спільного Європейського простору вищої освіти (далі – ЄПВО). Мета ЄПВО – об'єднати зусилля урядів країн Європи, наукової й освітньої громадськості для істотного підвищення конкурентоспроможності європейської науки та вищої освіти і забезпечення зростання їх ролі в суспільних перетвореннях.

Закон [1] є основним державним актом, спрямованим на реформування вітчизняної вищої школи, підвищення ефективності діяльності закладів вищої освіти через надання їм академічної і фінансової автономії, модернізацію освітнього процесу, впровадження нових стандартів вищої освіти, сучасних освітніх програм, на підвищення якості вищої освіти та інтеграції в ЄПВО. Для цього Україна, виходячи із загальноєвропейських документів у сфері вищої освіти [2; 3; 4], має досягати основної цілі – забезпечення конкурентоспроможності власної вищої освіти, впроваджуючи для її досягнення такі загальноєвропейські інструменти:

- прийняття системи легко зрозумілих і порівнюваних ступенів вищої освіти;
- запровадження структури вищої освіти, яка ґрунтується на трьох циклах (бакалавр, магістр, доктор філософії);
- використання ЄКТС як системи накопичення та трансферу освітніх кредитів;
- сприяння мобільності студентів, викладачів і науковців;
- впровадження додатку до диплома європейського зразка;
- визнання попереднього (неформального) навчання;
- розвивати докторські студії через зв'язок ЄПВО та Європейського дослідницького простору;
- використання Лісабонської конвенції як основного інструменту визнання кваліфікацій;
- розширення автономії університетів, зростання ролі студентства та інших зацікавлених сторін.

У контексті розвитку міжнародного співробітництва сфері вищої освіти та інтеграції Системи у міжнародний освітній простір держава сприяє (стаття 74 Закону):

- узгодженню Національної рамки кваліфікацій з рамкою кваліфікацій ЄПВО для забезпечення академічної і професійної мобільності та навчання протягом життя;

- впровадженню механізму гарантії якості вищої освіти для створення необхідної взаємодоповіри, гармонізації систем оцінювання якості вищої освіти України та ЄПВО;

- співпраці з Європейською мережею національних центрів інформації про академічну мобільність та визнання кваліфікацій;

- впровадженню на міжнародному ринку результатів наукових, технічних, технологічних та інших розробок вищих навчальних закладів, продажу їхніх патентів та ліцензій;

- залученню коштів міжнародних фондів, установ, громадських організацій тощо для виконання у вищих навчальних закладах наукових, освітніх та інших програм.

Проаналізуємо, що зроблено та із євроінтеграційних позицій оцінимо стан впровадження положень Закону, спрямованих на реформування Системи, модернізацію її складників, застосування ефективних інструментів управління освітнім процесом.

Змінилися кількісні та якісні показники базових складників Системи. Аналіз базових складників (мережі ЗВО та контингентів учасників освітнього процесу) свідчить, що за перші 10 років незалежності України кількість ЗВО (університетів, академій, інститутів) збільшилася зі 149 до 353 (майже у 2,4 рази), а чисельність студентів - із 881 тисячі до 2,4 мільйона (майже у 2,7 рази). За останні 10 років мережа скоротилася на 71 заклад (20%), на 1050 тис. осіб зменшився контингент студентів (43,9%), більше ніж на 2000 студентів (32%), скоротилось середнє число здобувачів вищої освіти у розрахунку на один навчальний заклад. Нині у 282 вітчизняних ЗВО навчається 1 мільйон 322 тис. студентів, працює 110 тисяч викладачів, середній контингент складає 4,6 тисячі студентів на один заклад. Кількість викладачів у ЗВО зменшилася на 30 тисяч. Зі 110 тисяч науково-педагогічних працівників 13 582 мають науковий ступінь доктора наук, 61 157 осіб – кандидата наук [5]. На нашу думку, існуючі показники відповідають сучасному стану соціально-економічного розвитку держави.

Слід зазначити про позитивну динаміку участі вітчизняних університетів у міжнародних академічних рейтингах: якщо у 2011 році лише два університети (КПІ ім. Ігоря Сікорського та ДонНУ імені Василя Стуса) входили до міжнародного рейтингу QS World University Rankings), то вже у 2015 році – п'ять, два з яких, Київський національний університет імені Тараса Шевченка та Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, належали до ТОП-500. У цьому ж році зазначені університети були також представлені в Times Higher Education World University Rankings (позиції ТОП 601-800). У 2020 році сім провідних українських університетів увійшли до рейтингу QS World University Rankings [6]:

1. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна – 491 місце;
2. Київський Національний університет імені Тараса Шевченка – 541-550;
3. Національний технічний університет «ХПІ» – 651-700;
4. Національний технічний університет України «КПІ» – 701-750;
5. Сумський державний університет – 701-750;
6. Національний університет «Львівська політехніка» – 751-800.
7. Києво-Могилянська Академія потрапила до категорії після 1001 місця, тобто до непублічної частини рейтингу.

Показники міжнародних рейтингів вітчизняних університетів добре корелюються з даними чергового академічного рейтингу закладів вищої освіти «Топ-200 Україна 2020», презентованого міжнародним Центром проектів «Євроосвіта», складеного у партнерстві з міжнародною групою експертів IREG Observatory on Academic Ranking and Excellence. Десятка лідерів академічного рейтингу «Топ-200 Україна 2020» виглядає так [7]:

1. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».
2. Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
3. Сумський державний університет.
4. Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут».
5. Національний університет «Львівська політехніка».
6. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна.
7. Національний університет «Києво-Могилянська академія».
8. Львівський національний університет імені Івана Франка.
9. Харківський національний університет радіоелектроніки.
10. Вінницький національний технічний університет.

Заходи, спрямовані на створення дослідницьких університетів, не були завершені. Ще в жовтні 2018 року МОН розмістив на власному сайті для громадського обговорення проект нового Положення «Про дослідницький університет», але на кінець 2020 року інформація про завершення цього процесу була відсутня.

З урахуванням вимог європейських стандартів суттєво модернізувалися структура вищої освіти та організація освітнього процесу, Національна рамка кваліфікацій (далі – НРК) частково приведена у відповідність з Рамкою кваліфікацій ЄПВО. НРК, яка була затверджена постановою КМУ [8], вступила в силу з початку 2012 року і введена у правове поле Законом у

2014 році. Вона встановлювала 10 кваліфікаційних рівнів, п'ять із яких відносилися до вищої освіти: початковий рівень (короткий цикл), перший (бакалаврський), другий (магістерський), третій (освітньо-науковий), науковий; ступені вищої освіти: молодший бакалавр, бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор наук.

У зв'язку з прийняттям Закону України «Про освіту» [9] і введенням додаткового рівня «Фахова передвища освіта» кількість кваліфікаційних рівнів збільшилася із 10 до 11. Рішенням Уряду у 2020 році [10] НРК була узгоджена з Рамкою кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (далі – РКЄПВО). Віднині оновлена НРК містить вісім кваліфікаційних рівнів, поповнившись поняттями освітньої та професійної кваліфікацій. Кваліфікації вищої освіти відповідають: молодший бакалавр – п'ятому рівню НРК і короткому циклу вищої освіти; бакалавр – шостому рівню НРК і першому циклу вищої освіти РКЄПВО; магістр – сьомому рівню НРК і другому циклу вищої освіти РКЄПВО; доктор філософії та доктор мистецтва – восьмому рівню НРК і третьому циклу вищої освіти, доктор наук – восьмому рівню НРК.

Введено в дію новий перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти

Замість 48 галузей знань, 144 напрямів і понад 500 спеціальностей попередніх переліків введено 27 галузей знань і 114 спеціальностей [11; 12], а надання ЗВО права самостійно запроваджувати спеціалізації дає їм змогу своєчасно реагувати на потреби ринку праці. Укрупнення спеціальностей і ліквідація напрямів підготовки удосконалює структуру вищої освіти, розширює поле для реалізації автономних прав навчального закладу формувати власну освітню програму, сприяє інтеграції української вищої освіти в ЄПВО. Крім того, новий перелік є більш зрозумілим для абітурієнтів.

Суттєвим кроком у напрямі модернізації управління освітнім процесом та осучаснення змісту вищої освіти стало впровадження стандарту вищої освіти та освітньої програми

Стандарт вищої освіти (далі – СВО) визначає вимоги до компетентностей майбутнього фахівця та нормативного змісту освіти і освітньої програми, яка формує змістовне наповнення освітнього процесу та вибудовується з урахуванням принципів і цінностей ЄПВО, визначених у Болонському комюніке та в міжнародному проекті «Гармонізація освітніх структур у Європі» (Tuning Educational Structures in Europe). СВО – це наступне покоління освітніх стандартів, що замінили галузеві стандарти вищої освіти, які розроблялись і діяли у 2002-2014 роках. Він визначає обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти; перелік компетентностей випускника; нормативний зміст підготовки здобувачів

вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання; форми атестації здобувачів вищої освіти; вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти; вимоги професійних стандартів (у разі їх наявності) тощо. Ці вимоги змістовно наповнюються при розробленні ЗВО освітніх (освітньо-професійних, освітньо-творчих, освітньо-наукових) програм.

За 5 років від початку створення СВО МОН затвердило і ввело у дію 98 бакалаврських, 64 магістерських і жодного стандарту доктора філософії / доктора мистецтва [13]. З 2019 року затвердження СВО здійснюється в установленій Законом спосіб – за погодженням з Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти (далі – НАЗЯВО). Слід враховувати, що статус і структура СВО можуть змінитися після того, як Національним агентством кваліфікацій (далі – НАК) буде створено Реєстр кваліфікацій, розроблені та впроваджені професійні кваліфікації фахівців з вищою освітою. Слід буде уточнювати професійні компетентності, крім академічних кваліфікацій вводити в СВО також професійні.

У законодавчому полі акредитуються освітні програми. Протягом майже п'яти років ЗВО змушені були розробляти їх при відсутності затверджених СВО і Положення про акредитацію програм. У цій ситуації Законом України «Про освіту» були внесені зміни до чинного Закону, які дозволили МОН самостійно акредитувати освітні програми в порядку, передбаченому для акредитації напрямів і спеціальностей, При цьому використовувалися застарілі нормативні документи 2002-2012 років. Лише з 2020 року процес акредитації був унормований і згідно з положеннями Закону НАЗЯВО розглянуло понад 1200 освітніх програм, акредитувавши біля 700 [14].

Створена система забезпечення якості вищої освіти. Законом (стаття 1, пункти 23, 24) визначені поняття якості вищої освіти як рівня здобутою особою знань, вмінь, навичок, інших компетентностей та якості освітньої діяльності як рівня організації освітнього процесу у закладі вищої освіти (далі ЗВО), що відповідають СВО і забезпечує здобуття особами якісної вищої освіти та сприяє створенню нових знань.

Передбачено створення Системи якості, Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (далі – НАЗЯВО) та відповідних механізмів реалізації (технологічних, економічних, етичних). Європейськими стандартами та рекомендаціями із забезпечення якості вищої освіти, остання редакція яких була прийнята на конференції міністрів освіти країн-членів Болонського процесу в Єревані у 2015 році, встановлено, що для ефективного функціонування системи вищої освіти в кожній національній вищій школі повинна існувати система внутрішнього забезпечення якості одно-

часно з зовнішнім забезпеченням якості освітньої діяльності та якості освіти, яку забезпечують національні центри якості.

Створення НАЗЯВО – нового органу управління у сфері вищої освіти відіграло визначальну роль у становленні ефективної Системи якості, розвитку ринку якісних освітніх послуг, впровадженні механізму здорової конкуренції у вищій школі. Фактично до 2019 року проблемами забезпечення якості вищої освіти опікувалось кілька підпорядкованих МОН установ: Український центр оцінювання якості освіти, Акредитаційна комісія, Державна служба якості освіти. Якісна діяльність НАЗЯВО та акредитованих ним установ забезпечується розробленням ефективних критеріїв і процедур контролю якості, наявністю необхідних ресурсів, незалежністю діяльності, відкритістю рішень і підзвітністю. Початок роботи НАЗЯВО дав змогу легітимно впроваджувати СВО, проводити акредитацію освітніх програм, завершити формування в Україні Системи якості. Адаптивним фактором, що гальмував формування Системи якості, розвиток конкурентного ринку освітніх послуг у вітчизняній вищій школі.

Ефективна діяльність НАЗЯВО, виконання покладених на нього завдань, реалізація розроблених нормативно-методичних, організаційно-кадрових та інформаційно-аналітичних заходів, впровадження принципів доброчесності і механізмів відкритості сприятиме як якісній власній діяльності, так і функціонуванню Системи якості, дозволить вітчизняній вищій освіті піднятися на конкурентний європейський рівень. Показниками успішності, міжнародного визнання результатів роботи Нацагенства та ефективності Системи якості є розширення співпраці з відповідними європейськими структурами, входження в них, збільшення кількості та підвищення показників вітчизняних ЗВО у європейських і світових рейтингах.

За час діяльності Національне агентство вибудовує реалізацію своїх повноважень відповідно до стандартів ESG-2015, що дало змогу у порівняно короткий термін стати асоційованим членом ENQA та повноправним членом ще трьох ключових міжнародних організацій у сфері забезпечення якості та академічної доброчесності: Міжнародної мережі агентств із забезпечення якості вищої освіти (INQAANE), Центрально-Європейської мережі агентств з якості (CEENQA) та Міжнародного центру з академічної доброчесності (ICAI) [15]. У вищій школі України останніми роками реалізовані також інші важливі заходи, які відповідають вимогам європейських документів у сфері вищої освіти.

Запроваджено Додаток до диплома про вищу освіту європейського зразка (Diploma

Supplement) У ньому міститься необхідна інформація про отриману кваліфікацію та навчальні досягнення випускника, достатня для забезпечення міжнародної зрозумілості та визнання отриманого випускником диплома про вищу освіту, що розширює можливості академічної мобільності. На впорядкування та активізацію академічної мобільності спрямоване і Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність [16]. Воно встановлює порядок організації програм академічної мобільності для учасників освітнього процесу вітчизняних ЗВО (наукових установ) на території України чи поза її межами та для іноземних громадян на території України. Зазначається, що право на академічну мобільність, цілі, завдання та загальні правила реалізації мають відповідати принципам Болонської декларації.

Розширені автономні права ЗВО: вони самостійно розробляють і затверджують освітні програми, що дає їм можливість своєчасно реагувати на запити ринку праці, а виділення 25% навчального часу на дисципліни за вибором студента та збільшення часу на самостійну роботу забезпечує більш повне врахування потреб студентства. Вчені ради ЗВО самостійно присвоюють наукові ступені, здійснюють нострифікацію дипломів, отриманих у закордонних закладах, надають грифи навчальній літературі тощо.

Створено Національний репозитарій академічних текстів – універсальну загальнодержавну електронну базу, в якій накопичуються, зберігаються, систематизуються та аналізуються тексти наукового, науково-технічного та освітнього характеру і до якої забезпечується вільний доступ користувачів засобами інтернет-технологій [17]. Функціонування Національного репозитарію підвищує рівень академічної доброчесності в освіті і науці та сприятиме створенню вітчизняної наукометричної системи.

Висновки. У процесі імплементації Закону в Україні вибудовується цілісна система вищої освіти та система забезпечення якості вищої освіти, що робить вітчизняну вищу школу більш конкурентною, наближуючи до європейських критеріїв якості та вимог вітчизняного і міжнародного ринків освітніх послуг:

- кількісні та якісні показники базових складників системи вищої освіти (мережа ЗВО і контингенти учасників освітнього процесу) приведені у відповідність сучасному стану соціально-економічного розвитку держави;

- створена і постійно удосконалюється багаторівнева правова і нормативно-методична база, сформовані і оновлені організаційні структури забезпечення імплементації положень Закону;

- оновлена і приведена у відповідність із Рамою кваліфікацій Європейського освітнього простору Національна рамка кваліфікацій;

- впроваджені стандарти вищої освіти та освітні програми, розроблені з урахуванням принципів ЄПВО і вимог, визначених Болонським комюніке та міжнародним проектом «Гармонізація освітніх структур у Європі» (Tuning Educational Structures in Europe);

- у вітчизняній вищій школі запрацювала цілісна система забезпечення якості вищої освіти і усі її складники: внутрішнє і зовнішнє забезпечення якості освітнього процесу та якості вищої освіти, забезпечення якісної діяльності НАЗЯВО. Воно стало членом низки європейських структур оцінки якості.

Модернізація системи вищої освіти, створення та ефективне функціонування системи якості, прогрес українських університетів у міжнародних рейтингах це суттєві кроки на шляху конкурентного входження вітчизняної вищої школи в європейський простір вищої освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про вищу освіту : Закон України 1 липня 2014 року № 1556-VII. URL: <http://akon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-181>.
2. Harmonization of the architecture of the Eurohpean higher education system (Sorbonne Declaration). Paris, Sorbonne, 25 May 1998.
3. The European Higher Education Area. Joint Declaration of Ministers of 5. Bologna), Bologna, Italy, 19 June 1999.
4. Рашкевич Ю.М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти. URL: <file:///D:/Users/Dell/Downloads/BolonskyiProcessNewParadigmHE.pdf>.
5. Казимир Левківський. Вища освіта в Україні у роки незалежності. Вища школа, № 19. Київ : Знання, 2019. С. 7–37.
6. Українські університети в QS World University Rankings. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/QS>.
7. Академічний рейтинг вишів «Топ-200 Україна 2020». URL: <https://pon.org.ua/novyny/8040-akademchniy-reyting-vishv-top-200-ukrayina>.
8. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : Постанова КМУ від 23 листопада 2011 року № 1341. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>.
9. Про освіту : Закон України від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/>.
10. Про внесення змін у додаток до постанови КМУ від 23.11.2011 № 1341. Постанова КМУ від 25 червня 2020 року № 519. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/519-2020-%D0%BF#Tex>
11. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти». Постанова КМУ від 29.04.2015. № 266. URL: <http://tntu.edu.ua/nv/files/266.pdf>.
12. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266. Постанова КМУ від 1 лютого 2017 року № 53. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249722170>
13. Затверджені стандарти вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo->

metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti.

14. Протоколи засідань. URL: <https://naqa.gov.ua/%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B8.-%D0%B7%D0%B0%D1%81%D1%96%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D1%8C-%D0%B0%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0/>.

15. Офіційний сайт НАЗЯВО. URL: <http://naqa.gov.ua>.

16. Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність. Постанова КМУ від 12 серпня 2015 року № 579. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2015-%D0%BF#Text>.

17. Положення про Національний репозитарій академічних текстів. Постанова КМУ від 19.07.2017. № 541. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/250156682>.